

Հնորհուրդի Այս տնօրէնութիւնը, կը
սէ Պ. Մարգէնի յիշատակը, ինչպէս
մասնաւորօրէն տնօրէնութիւն մ'է, և սըր
Հ. Լէյքըտ համակրութեամբ պը
ւաւ անոր Բայց, ինչպէս կը տես-
նուի, Բ. Գուռն իրեն տնօրէնութիւնը
այս տնօրէնութիւնը (և կարծեմք
Ձէյթունի վերաբերեալ ուրիշ քանի
մը նմանօրինակ տնօրէնութիւնները)
չէ վաւերացուցած, և թայմի Պ.
Թիլմակիցը կը յուսայ որ Մահմետ
Նէտիմ փաշան, որ ներքին գործոց
նախարար լինելով այսպիսի խնդիր-
ներն ուղղակի իրեն կը պատկանին,
իւր բարեւ և յառաջդիմասէր գի-
տաւորութեանց ու յայտարարու-
թեանց ապացոյց մը պիտի տայ՝ դո-
հացուցիչ կարգադրութիւն մը տա-
լով Ձէյթունի գործին՝ Բայց, երբ
իրականութիւնը մեր առջև է, թայ-
միցի Պ. Թիլմակիցն այս խօսքը տա-
կաւին յոյս մ'է միայն, և եթէ տե-
րութիւններն յուսով ու խոստումնե-
րով բարենորոգուէին ու յառաջդի-
մէին, տարակոյս չկայ թէ այսօր
մեր թուրքիան աշխարհի ամենէն յա-
ռաջողէմ և ամենէն բարեկարգ տե-
րութիւնը կը լինէր . . .

Գամբ այժմ ուղղակի Հալէպի գոր-
ծին (Հարաւստիէ)

ՀՆՈՒԱԳՐԱԿԱՆ ԼՈՒՐՆԵՐ

Բնդրադուրի 12 նոյ.
Ռուսիոյ ներքին գործոց նախարար-
ութեան կողմէ՝ ընդհանուր Ռուսական խոր-
հանքերու հազարդուած հրամանա-
գիր մ'անոնց կարգելու Գերմանիոյ և
Աւստրո-Հունգարիոյ միջև գրաւոր դաշ-
նակցութեան մը խնդիրը խորհրդածու-
թեան և վիճաբանութեան նիւթ ընել:
Անոնք չափաւ քննեն թէ այսպիսի դաշ-
նակցութիւն մը կ'աշխարհէ, կամ թէ ինչ
աղիւստիւն կ'ունենայ այդ եր-
կու կայսրութեանց և Ռուսիոյ յարաբե-
րութիւններուն միայն:

Նոյնպէս լայնարձակապէս արդիւնե-
ցաւ յիշեալ լրագրաց՝ Ռուսիոյ և Գաղ-
ղիոյ միջև մերձեցում մը հրատարակել:
Այդ լրագրից Բրեւիցի դէպքերուն վրայ
խօսած Ժամանակ արտօնութիւն ունին
այստապէս խորհրդածել Թուրքիոյ և Ռու-
սիոյ, ինչպէս նաև Անգղիոյ և Ռուսիոյ
միջև կեցած յարաբերութեանց վրայ:

Գիտութեան արժանի է որ այս
հրահանգները տրուել է ի վեր, Ռուսա-
կան լրագրից Անգղիոյ դէմ իրենց յար-
ձակումները կրկնապատկած են: Ուրիշ
նշաններ ալ կան թէ Անգղիոյ և Ռուսիոյ
միջև յարաբերութիւնը խիստ ձգտեալ են:

Սուս կը հասնուի այն լուր թէ Լո-
սանոնք իշխանին պաշտօն յանձնուել է
Ռուսական աշխարհապարութեան մէկ
ծրագիրն հաղորդել Գրան:

Բնդրադուրի ժուրնալն իւր այս ա-
ռաւոտեան թուոյն մէջ կը հաստատէ թէ
գերմանական բազում օգնութիւն կը
կուցեալ Պոլսոյ միջին տնօրէնութեանը:

Ռուսական մամուլն Աւստրո-Հուն-
գարիոյ և Գերմանիոյ դէմ յարձակում
ները դադարեցուց և խաղաղասիրական
գաղափարներ կը յայտնէ:

Պէրլին 12 նոյ.

Փոսթ լրագիրը պաշտօնական աղ-
բիւրներէ առնելով կը ծանուցանէ թէ
Վիեննայի մէջ Պոլսոյ իշխանին և Ա-
ւստրո-Հունգարական նախարարաց մի-
ջև դաշնակցութեան համար բացարձակ
դաշնակցի մը չէ կ'ընտրած: Տեսութեանց
փոխանակութիւն մը, որ թիլմի վրայ
առնուած էր, Պոլսոյ իշխանին կողմէ
Պէրլին տարուեցաւ և Վիեննայ կայսրէն
վաւերացու, բայց դաշնակցի մը չկայ:
Լոնտրա 11 նոյ.

Ընդհանրապէս Անգլիական լրագրից
Լոնտրա Պրիմաֆիլիպին Վիլհելմի մէջ ը-
րած բանախօսութեան վրայ խորհրդա-
ծելով կը յայտնեն թէ շատ կէտերու
վրայ լուրսիւն պահած է:

Լոնտրա 12 նոյ.

Սուս Բոնա. 11 1/2
Փոս. 1866 14 1/2

» 1893	11 1/8
» 1871	56
» 1872	21
» 1873	12 1/4
» Եղիպտոս	74 7/8
Անգլ. Բոնա.	97 15/16

Փոս. Բոնա.	11,50
Գաղղ. Բոնա.	5 0 / 0
» » » Եւր.	82,30
» » » 5 0 / 0	114,60

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐՆԵՐ

Մայրաքաղաքի Ռուսական դես-
պան Լոպանով իշխանն երէկ իրիկուն
գիւնադիտական ճաշ մը տուաւ Բե-
րայի գեսպանատան մէջ: Բ. Գրան
նախարարներն և կառավարական
բոլոր բարձրաստիճանի պաշտօնա-
տարը հրաւիրեալ էին:

Հեռագիրը կը ծանուցանեն թէ
Վիեննայի լրագիրը Վիեննայի կոմ-
սին կամ Լիւտովի կոմսին հրաժարեալ
Ձիւի կոմսին տեղ Ե. Պոլսոյ Աւստ-
րիական դեսպան անուանումը հա-
ւանական կը համարին: Այս երկու
անձինք այն պաշտօնն ստիչ առաջ
վարած են մայրաքաղաքի մէջ:

Գարաւաղի կառավարութիւնն
և Բ. Գուռն սուս կը հանեն այն լու-
րը թէ կոմսինէն և Փլապայի դա-
ւառներն Ալպանիացոց հետ կ'ուր-
մը յետոյ առնուած լինին Գարաւաղ-
ցոց կողմանէ:

Առեւտրական գործողութեանց
դիւրութիւն մ'ընձեռեալ փափա-
քով, կառավարութիւնն որոշեց Ա-
ռեւտրական Պորտա մը հաստատել
մայրաքաղաքի մէջ և դաւառական
գլխաւոր քաղաքները: Պէտք եղած
կանոնադիրք առեւտրական պաշտօ-
նատան մէջ շինուելու վրայ են:

Վերջերս կողմեալ հաշուական
ատեսնին (Տիվանը Մուհամեդալի)
նիստերուն համար՝ Աւագայ ժողովոյ
պաշտօնատեղին որոշուեցաւ, որ ինչ-
պէս յայտնի է՝ պարագայ է այժմ:

Հեռագիրը արդէն ծանուցին
թէ Աֆղանստանայ Լիւր Եագուպ
խանին մատնութիւնն, այսինքն Աֆ-
ղանստանայ վերջին դէպքերուն մէջ
մեղաւորութիւնն հաստատուած է:
Թիւթէրի հեռագիր մը կը ծանուցա-
նուցանէ թէ բաղմութիւն բարձրաս-
տիճանի Աֆղանք ալ, որոց մեղադ-
րութիւնն ապացուցուած էր, Անգ-
ղիացոց կողմէ ձերբակալուել են:

Երէկ իրիկուն Ղալաթիա իսկէն-
տէր անուն Հայ երիտասարդ մը
Յոյն երիտասարդի մը հետ վեճի
բռնուելով, դանակով կուրծքէն դար-
նուեցաւ և անմիջապէս մեռաւ: Ոճ-
րագործը կը վնասուի:

Վիեննայէն եկած հեռագիր մը
կը ծանուցանէ թէ Պուլաւիոյ նա-
խարարութիւնն ընտրութեանց կա-
տարուելէն անմիջապէս յետոյ հը-
րաժարական տուել է, բայց Աղէք-
սանդը իշխանը չէ ընդունել: Մայ-
րաքաղաքս եկած տեղեկութեանց
նայելով, նախարարութիւնն արմա-
տականաց յաղթանակ տանելը տես-
նելով՝ ստիպուել է դործէ քաշուիլ:
Բայց ըստ որում իշխանը չընդունել
իւր նախարարութեան հրաժարակա-
նը, պէտք պիտի լինի որ Պուլաւիոյ
երեսփոխանական ժողովը լուծուի և
նոր ընտրութիւնը կատարին՝ ճիշդ-
այն պահուն՝ յորում իշխանութիւնն
այնքան կարեւոր գործեր ունէր, ու
րոց վրայ անյապաղ այս առաջին և

րեսփոխանական ժողովոյն սրտմանց
կ'ապաստէր:

Երէկուան վագրթի մէջ հետեւեալ
հետաքրքրաշարժ հակասական տեղե-
կութիւնները կը կարգաւոր, մաղթե-
լով որ ասիէ առաջ նոյն նիւթին վը-
րայ հրատարակած նմանօրինակ տե-
ղեկութեանց տեսակէն չլինեն:

«Շէյխ Ապիյուսլլահ (կամ Ու-
պէյսուլլահ) ապստամբութեան նը-
կատմամբ շատ զրոյցներ ելան: Բայց
Սամիհ փաշայի քով գտնուող կայ-
սերական թիկնապահաց միոյն կող-
մանէ եկած հեռագիր մը կը ծանու-
ցանէ թէ յիշեալ Շէյխը բնաւ հնա-
զանգութեան և հպատակութեան
սահմանէն դուրս չէ ելած, և գլու-
խը գտնուած մարդիկն ալ յորուած
է: Խռովութեան պատճառաւ հա-
ւաքել անհնար եղած տուրքերն այ-
ժմ հաւաքուիլ սկսած են: Սամիհ
փաշան ալ հեռագրաւ կը ծանուցա-
նէ Բ. Գրան թէ Շէյխ Ապիյուսլլա-
հի գործին պատճառաւ զինուորա-
կան շարժանց հարկ չէ մնացած»:

Ենթադրելով իսկ թէ Շէյխ Ա-
պիյուսլլահի ապստամբութեան վրայ
մինչև ցարդ այլ և այլ աղբիւրներէ
եկած զօրաւոր վկայութիւնք բոլոր-
ովին անհիմն լինէին, և թէ վա-
գրթ՝ հակառակ իւր սովորութեան՝
կատարեալպէս ճիշդ տեղեկութիւն
տուած լինէր այս նիւթին վրայ, գի-
տելի է որ թուրք լրագրին վերոյ-
գրեալ քանի մը տողերուն մէջ իսկ
աչքի դարձող հակասութիւն մը կայ:
Շէյխ Ապիյուսլլահ կամ ապստամ-
բած է և կամ ոչ. եթէ չէ ապստամ-
բած, ի՞նչ են այդ «մարդիկը» զորս
կը յորու, և այն «խռովութիւնն»
որ արոց հաւաքման արդիւր կը լի-
նի: Իսկ եթէ ապստամբած է, ի՞նչ
պէս կրնայ «հնազանդութեան ու հը-
պատակութեան սահման» բառ-
գուրս չելած» լինի:

Պաշտօնատարաց ամառականներուն
նկատմամբ անցեալները ծանուցուած
տրամադրութիւնն ի գործ դրուե-
ցաւ: Պաշտօնատարաց մէկ մասն,
ինչպէս մաքսատուներ, քաղաքապե-
տութիւնը, հեռագրաց և թիլմա-
տարութեանց պաշտօնատուներ, եւ,
մասնաւոր հասոյթներ ունենալով,
զանոնք ելեմտից նախարարութեան
զրկելէ առաջ՝ իրենց պաշտօնատա-
րաց ամառականները մէջէն առնելով կը
բաշխէին. որով յիշեալ պաշտօնա-
տանց մէջ ամառականց վճարումն ետ
չէր մնար իսկ ուրիշ պաշտօնատանց
մէջ, ինչպէս ներքին գործոց, երեւ-
մանց, ծովային գործոց, հատարա-
կաց կրթութեան պաշտօնատուներ-
ըն, Սպարապետի դուռն, եւ, այդ-
պիսի հասոյթներ չլինելով պաշտօ-
նատարք ամառականք կ'ապաստէին գը-
րամ առնելու համար և 8-10 ամառ-
կան առնելիք ունին այժմ: Այս ան-
հաւատարմութեան վերջ տալու հա-
մար, առաջին նախարարն հասոյթ
ունեցող պաշտօնատանց գրաւոր հը-
րաման զրկեց, որ ամեն ամիս իրենց
հասոյթներն՝ առանց ամառականները
մէջէն առնելու՝ ելեմտից պաշտօնա-
տուներ զրկեն, ուր այսպէս բոլոր
հասոյթներն հաւաքուելէ ետեւ, պաշ-
տօնատանց միջև պիտի բաշխուին՝
անոնց պաշտօնատարներուն ամառ-
կանաց համեմատ, և հետեւաբար
ամեն ամառ գլուխ կառավարութեան
պաշտօնատարք իրենց ամառականաց
մէկ մասը պիտի ստանան:

Ինչպէս կանխաւ ծանուցած է-
ինք, ձիւրալթարի Անգլիական եւ
պիւրկոյսը քանի մ'օր առաջ մայրս-

քաղաքս եկաւ: Տօքթ. Մանտֆորթ
յառաջիկայ կիրակի օրը Բերայի Բը-
րայթ-Չըբը եկեղեցւոյն մէջ ձեռ-
նադրութիւն պիտի կատարէ և իրի-
կունը քարոզ պիտի տայ Գատրքէօ-
յի Անգլիական եկեղեցւոյն մէջ:

Միջերկրականի Գաղղիական նա-
ւախումբն, որ վերջերս Պիրէոս կը
կենար, դադարն հրամաններ առած
լինելով յիշեալ նաւահանգստէն, մեկ-
նեցաւ և չիլիոցուի թէ ո՞ր կողմ
պիտի երթայ: Ընդհանրապէս կը
կարծուի թէ վճռու կ'երթայ:

Ա. Գ. Ա. Յ. Ի. Ն.

Աղգային ժողովոյ Ա Ատենապետ
Արարտեան վսեմ. Ստեփան փաշան
այսօր կը մեկնի մայրաքաղաքէն ի
Պէյրութ, ուր, ինչպէս գիտեն ըն-
թերցողք, յառաջիկայ ձմեռն ան-
ցունելու դիտաւորութիւն ունի:

Ն. Վսեմութիւնն Աղգ. վարչութեան
յանձնարարութեամբ Ս. Երուսաղէմ
ալ պիտի երթայ՝ վանքին վիճակն
անձամբ հասկնալու, և Ամեն. Տ.
Եսայի Ս. Պատրիարքին հետ խոր-
հրդակցութեամբ վանքին օգտին
և պայծառութեան նպատաւոր մի-
ջոյններ վարչութեան ներկայեւ հա-
մար:

Անգլիական թայմի լրագրին Կ.
Պոլսոյ թիլմակից Պ. Մարգէնի Ուօլ-
լէյս, որուն երբեմն Հայաստանի բա-
րենորդմանց և Հայոց վերաբերեալ
գրութիւնները լրագրոյ մէջ յիշե-
լու առիթ ունեցած ենք, երկուշաբ-
թի օրը Գում-Գարու իշխանով երկա-
րօրէն տեսակցեցաւ Ս. Պատրիարք
հօր հետ:

Արժ. Տ. Մաղաքիա Թ. վարդա-
պետ Գրեգոր Երեմիական վարդապետ
սրտմամբ Ղալաթիոյ եկեղեցւոյն քա-
րոզիչ անուանեցաւ:

Ալիսայ վանք գիւղէն երկու
Հայ-Հոռոմ երէկ Աղգ. Պատրիարքա-
րան ներկայանալով Հայկական եկե-
ղեցին ընդունել են:

Տիվիսի Մշակ օրագրին հետեւ-
եալ լուրը կուտայ հոկտ. 20 թուով:

«Երկուշաբթի հոկտեմբերի 13ին
թիլմիսում վանճանակեցաւ Սարգիս
արքեպիսկոպոս Հասան-Չալալեանց:
Պատմում են, որ հանգուցեալը թու-
ղել է 25,000 լուրը, և կտակել է որ
այդ գումարը բանկերում շահեցնվի
125 տարի և յետոյ արդի Հայոց ու-
սումնարաններին: Հանգուցեալը
բազմի տանը միայն 100 լուրը
կայք են գտել:

Առանց դատատանի իւր վիճա-
կէն պաշտօնակն եղող Դեր. Փիլիպպոս
եպիսկոպոս՝ իւր անմեղութիւնն ու
կրօնական պաշտպանելու նպատա-
կաւ հետեւեալ գրութիւնը զրկած է
մեզ՝ ամեն անկողնակալ աղգայնոց
և գլխաւորապէս աղգայն երեսփո-
խանաց արդար գատարութեանը ներ-
կայելու խնդրանք:

Խմբագրապետ Տէր,

Վստահ Ձեր ներողամտութեանը և
արդարութեանը, այսօր կրկին կուզամ
լրագրական բնիք, մեր Հայ պատուի-
րակաց ընդարձակ տպեկազին մէկ քանի
կէտերուն ալ պատասխանելու:

Այ թէ իմ անձնական պաշտպանու-
թեան համար պիտի ընեմ դաշո, այլ
համարութեան և իրողութեան ո՞րչափ
տարբեր զոյն մը տրուած ըլլալը ողջա-
խոհ հասարակութեան ներկայացնելու
համար:

Այս առիթը հրաւիր կը կարգանք

ամեն անոնց, որոնք մեր գործերուն մէջ
եթէ ստուգութեան, իրողութեան հետի
յովոյ մի, հշտնախնայ մի նշանակու
լան, թող հրապարակու հերքեն:

Մենք պատրաստ ենք սիրով ընդուն
ելու քննադատութիւն մը՝ որ կը շինէ,
ու չտրեր:

Միշտ սիրող և յարգող դատուած եմ
ազատ քննադատութեան սկզբանց, որ
գարուած ոգին է. և միշտ ուր որ եղած
եմ, աւետարանած եմ խղճի ազատու
թեան հետ՝ նաև խղճի ազատութեան
անկեղծ սկզբունքը:

Եւ ահա այս սկզբունքը այս անգամ
այ հրապարակու ի գործ պիտի դնեմ
տեղեկագրին մէջ քանի կէտերուն քնն
նադատութեան ետքը, քանի մը ցաւա
ռիթ իրողութիւններ ալ աւելցնելով:

Սկիւնք նախ և առաջ տեղեկագրէն:
Թէ և չարացարութեան կարգը կը պա
հանջէ որ՝ նախապէս Տիգրանակերտու
մէջ կատարուած ժողովրդական տխուր
ցոյցերուն պատմութիւնը ընենք:

Բայց այս կտորը՝ պատմութեան պա
ղեկագրին մէջ ընդարձակագոյն տեղ մը
գրուած ըլլալուն և մենք մանրամաս
նարար անոնց նկատմամբ ծանօթութիւն
չունենալուն՝ կը լռեմք:

Միայն պիտի կէտ մը կայ այս պա
րագրային մէջ, այն պարզեմք:

Տիգրանակերտու մէջ ժողովրդական
ցոյցեր եղան, և կառավարութեան մի
ջամտութեամբ վերջացան:

Նմանօրինակ ցոյցեր և աւելին նոյն
խոյն մայրաքաղաքիս մէջ ալ չեղան. չը
պատահեցան:

Ինչո՞ւ ուրեմն Տիգրանակերտու մէջ
եղած ցոյցերուն շարժիչն՝ վարչութիւնը
զմեղ նկատել ուզեց և կուզէ:

Այսպիսի դատարկութեամբ մը ա
ռանց նախաքննութեան, հակառակ չէ՞
արդարութեան օրինաց: Հակառակ չէ՞
ուղիղ բանի սկզբանց:

Աստիճան մտքեր եթէ երբէք կան,
պէտք է գիտնան որ մեր անմեղ ժողով
րդական մէջ օճառով ձգել, կառ և կը
որ և յարուցանել: Եւ օրորովին մեր գգա
ցունենքն օտար է:

Եւ վայ այն մարդուն, որ հարստա
հարեալ գաւառի ժողովուրդ մը իւր
անձնական կրթից և վրէժխնդրութեան
զոհ կուտայ:

Տեղեկագիրը կ'ըսէ. «Սուրբ Սարգիս
Եկեղեցին իջևանած էինք, իսկ եպիսկո
պոսը Սուրբ Արարիկ Եկեղեցին կը նըս
տի, ուր ոչ միայն տեղ չունէր զմեզ ըն
դունելու, այլ և ոչ հիւրանոց մը ան
րինց, այն ինչ Ռուսաց հիւրասրահին
համար «Իրաւասիրաց» ձեռքով, կան
խառն և ընդունելութիւն պատրաս
տած էին»:

Ամեն անոնք՝ որ Տիգրանակերտ գա
ցած և մեր առաջնորդարանն և Ս. Սար
գիս Եկեղեցւոյ վառարանը տեսած են,
զիտեն թէ վերոյիշեալ տողերը ո՞րչափ
անտեղի են:

Ազգային պատմութեան իջևանած
սենեակը աւելի ընդարձակ և աւելի փա
ռաւոր է քան վանձուկ և զանազան
առաջնորդարան մեր:

Եթէ առարկութիւն է՝ ինչպէս որ տե
ղեկագիրը կը յիշէ՝ ինչո՞ւ Ռուսաց հիւ
պատարին համար յատուկ տուն պատրաս
տուեցաւ, և Հայ պատմութեան համար
չլուրջեցաւ:

Ասոր կ'ըսենք թէ ևս ինչքին չէի տը
նօրինած ընդունելութեան տեղ մը կամ
կայան մը, այլ Պատրիարքարանի հրա
հանդաւան էր՝ որ օտարական հիւրի մը
պարտաւարաւոր յարգանքը կատար
ւեցած ընդունելութիւնը ժողովրդեանս
կողմանէ:

Եւ այնպէս պէտք չէ՞ր ըլլար, քանի
որ մեծ տէրութեան մը կողմանէ իրեն
ներկայացուցիչ կ'ուզար: Եւ քանի որ
օտարագիր պաշտօնական անձ մ'էր,
կրնայինք եկեղեցւոյ խուցն ընդունիլ
զայն: Անպատեհութիւն չէ՞ր նկատուեր
յայնժամ, և պատիւ կը բերէ՞ր ազգին:

Շարունակենք «Տեղեկագրին» ընթեր
ցումը: «Ժողովոյ որոշումն էր որ Նորին
Արքայութիւնը մեկին նոյն օրը քաղա
քէս, և ժամը ինը լուսնակ գիշերով,
զովագին օգով մը ոտսկիաններ դնելով
հետոյ ճամբու դարձ էին»:

Մենք արդէն մեր պաշտօնականութիւ
նը գուժող հեռագրին վրայ կը պատ
րաստուէինք Վարչութեան որոշմանը հը
նադանդելով՝ հեռանալ մեր վիճակէն:

Առաջարկութեան շնորհիւ, օտար
կաններով չըմապատեալ քաղաքէն վտար
ւելու ինչ պէտք ունէինք:

Անցելոյն մէջ՝ Վարչութեան գէմ,
կառավարութեան գէմ՝ անհնազանդու
թեան փորձ մը տուած էինք. բայց տու
թեան ցոյց մը ըրած էինք:

Հարստահարեալ թշուառ ժողովրդեան
մը իրաւունքներն աշխարհի առջև առ
նարար և ամենայն նախապաշտութեամբ
պաշտպանած ըլլալուն համար մինչև
ցայն վայր, բնական էր որ տեղական
կառավարութեան աշայ հաճելի չերեւէ
ինք, և զմեզ այնպիսի անպատիւ ցոյցե
րով հեռացնելու համար առիթներ վերն
արուէին միշտ:

Բայց ինչ ըրած ունէինք մենք ազ
գին, կամ Հայ պատմութեան գէմ, որ
չարունակ մեղ սեւելու և մեր պատիւը
ազարտելու համար, զանազան սովես
տական գրութիւններով ազգային Վար
չութիւնը խտրել յաւանեցան:

Կը վայելէ՞ ազգային պատմութեան
թեան հեղինակութեան մը երած պաշ
տօնական տեղեկագիր մը որ կառավա
րութեան բռնած հակադէմոստի անհամ
բոյր վարմունքը ներդրել յիտոյ, բա
նաստեղծական գայեղութիւն ալ նկարագրէ
այն անիծեալ «Նախնական գիշեր»:
«Ժամը ինը լուսնակ գիշերով, զովա
գին օգով մը ոտսկիաններով ճամբու
դարձեցաւ, եւ եւս ըսելով»:

Ինչպէս կը տեսնուի այս տողերէն,
զժողային ծիծաղով մը կը ծախահարու
պետական հարուած մը որ Վարչութիւ
նը տնօրինեց, կառավարութիւնը գոր
ծադրեց, պատմութեան թիւնը ծրագ
րեց ու տեղեկագրեց, և հասարակաց
ատենանը այսօր պիտի դառնէ և պիտի
դատաւարեմք անոր հեղինակները:

Քիչ մ'ալ կարդանք տեղեկագիրը.

«Այս մեծ գէպին մէջ Ապետին
պէտէն ներկայութիւնը Նախախնամու
թեան տնօրէնութիւնն մի էր. նա շատ
լրջութեամբ և իմաստութեամբ գէմն ա
ռաւ վտանգին: Այն ինչ կարծես տե
ղական կառավարութիւնն հաճոյք կզգար
զազանի, և թոյլ կուտար որ գէպերն
աճէին, որպէս զի ալ աւելի ծանրանար
Փիլիպոս Եպիսկոպոսի յանցանքը»:

Օրհնեալ ըլլայ ճշմարտութիւնը:
Ճշմարտութիւնը՝ այնպիսի առաձիգ
զօրութիւնն ունի, որ մարդիկ որչափ
ալ ուզեն զայն պատրուակել և խեղա
թիւրել, դարձեալ իւր ճակատը օր մը
արեւուն գէմ լուսապայծառ կը բարձրա
ցունէ:

Այսպէս ալ տեղեկագիրը, որչափ որ
իւր պոռտախառնութիւններով ամենուն
ծանօթ Ապետին պէյը մինչև երկից
կամարները հանելով՝ Նախախնամութեան
մը յարացոյց մէջ բերել կուզէ, ինչպէս
նաև լրջութիւնն ու իմաստութիւնը՝ իւր
սքանչապիւնը աւարկել կընէ, այսու
ամենայնիւ դարձեալ կը հարկադրուի
բացարձակաբար խոստովանելու թէ՛ տե
ղական կառավարութիւնը հաճոյք կըզ
գայ եղեր, և գէպերուն աճեցումը և
մեր յանցանքն աւելի ծանրացնելու հա
մար գաղտնի թոյլտուութիւն կընէ և
զեր . . .

Ասի տեղեկագրին բացարձակ և պաշ
տօնական խոստովանութիւնն է:

Հարկ չկայ մեր կողմանէ ասոր վրայ
երկարօրէն բացատրութեան մտնելու
թէ՛ ինչո՞ւ կառավարութիւնը մեղի նը
կատմամբ առեւելութիւն պիտի անուցա
նէր:

Այն պէտք էր սնուցանել, վասն զի
միշտ իւր անտարբերութիւնը կը ձգէ
ինք, իւր անբաւարարութիւնը կը կշտա
րէինք, և բարեխնամ տէրութեան ու
չաղրութիւնը կը հրաւիրէինք:

Այս էր մեր յանցանքը:

Մեր պարտաւարութիւնն է՝ բողոքել
արմատացեալ զեղծմանց գէմ, միշտ բա
ղդել հարստահարութեանց գէմ, դարձ
եալ, չլուսահաւելով բողոքել՝ դաշնադ
րութեան Յիւր յօդուածին ուժով այն
ամէն գրկանաց գէմ, որ ժողովուրդը
հարստահարութեան, թշուառութեան և

յուսահատութեան Նստիւրը կը խորա
սուզէ:

Պարագան կը բերէ երբեմն, որ մեր
պաշտօնավարութեան համարաւորու
թիւնն ընենք պարբերաբար:

Այն ինչ տեղական կառավարութիւ
նը՝ իսկ ժողովուրդը ճանապարհի չի
նստի և ան համար խտրել և բռնութեամբ
տարապարհակ կը վարէր, հեռագրաւ
բողոքները ուր որ պէտք էր, և ար
գիւնը տալով՝ աղատեցինք հարստահար
եալ ժողովուրդը տարապարհակ վարելէ:
Հետաքրքիր ընթերցողք՝ եթէ այս
մասին աւելի ընդարձակ ծանօթութիւն
ներ կուզեն ստանալ, թո՞ղ բանան,
կարգան քննիչ Սամի փաշային Տիգրանա
կերտի քննութեան տեղեկագիրը:

Նոյնպէս, Հակահաստեղծեան ազգայ
նոց փոխ-Առաջնորդ Հայր Մատթէոսը,
որ անիրաւութեամբ բանտարկուեցաւ,
մենք էինք բողոքողը կառավարութեան
գէմ, և արդարութիւնն պահանջելով,
վարդապետին արձակման պատճառ և
զուր:

Վկայ ըսածնուս, բոլոր Հակահա
ստեղծեան ազգայինք:

Մեր հովուական պաշտպանութիւնը
անխորաբար բոլոր քրիստոնէայ և ոչ
քրիստոնէայ ազգաց չէինք պահար:

Մեզի համար բեմի խնդիր չկար:
Քրիստոնէայի իւր Աւետարանը, Տաճի
կը՝ իւր Գաւառը, Հրեայի՝ իւր Թաւրու
տը թո՞ղ կարգար թո՞ղ մեկնէր, առաջի
նը՝ եկեղեցին երթալով, երկրորդը՝ մեղ
կիթը, և երրորդն իւր սինակիւնը: Հոգ
չէ:

Քրիստոնէայ մեծ հասարակութեան
մը իրեն տիրող առաջնորդը՝ պարտաւոր
էինք, ընդհանուր ժողովուրդը չահելը,
իրաւունքները միահամուռ պաշտպանել:

Այս էր մեր կոչումը, որուն համար
պարեցանք մինչև ցարէ, մերթ հաւած
ուելով, մերթ պաշտպանուելով, և ու
րուն համար սիրով ապրիմ մինչև յաւի
տեղականութեան դուռը, գերեզմանը:

Իմ ռախտ է այս:

Ուրի հետաքրքիր պորտագույ մ'ալ:
Նէգիտիք, որ են Արևորդը, տասն
և հինգ հազար տան չափ ընտանիք կը
կազմեն Հայաստանի մէջ:

Ասոնց գլխաւոր Շէյխերէն չորս հո
գի պատգամաւորութեամբ մեզ ներկա
յացան, ի ներկայութեան հայր Սըր
ուանձեանեցի և Պոյաճեան Էֆէնտիի:
Ուրի ազգերու նման՝ նոքա ևս մեր
պաշտպանութիւնը խնդրելով: Յիշեցու
ցինք իրենց աղաբանական ծաղումը,
որոնք ընդունելով՝ կուզէին այսուհետեւ
Հայ անուամբ մեր անմիջական իրաւա
սութեանը տակ մտնելով, մեր պաշտ
պանութիւնը վայելել:

Յայտնի բան էր որ մեր ըրածները
մեր կարողութեանց վեր էին:

Բայց համարաւոր մեծ էր: Մեծ նա
և իր ազդեցութիւնը:

Քրիստոնէայ մէջ մեծ հաշակ ա
ւին մեր գործողութիւնները:
Հարստահարեալ մէջ՝ ա՞ն ու սար
սաւի ձգեցինք, այն ինչ պաշտօնական
զօղաքաղութիւնը կը հարուածէինք: Տե
ղական իշխանութիւնը կը նեղուէին:
Չէին տիրել լսել արդարութեան ձայնը
որ անմեղութեան աղաղակն էր:

Կուզէին մեր անձը փորձի տակ ձը
ղել, և զանազան հարադրութեան ինքնե
րով կաշտել զմեզ: Բայց չյաջողեցան:

Եղան Քիւրդ Շէյխեր, որոնց անուն
ները ի հարկին պիտի յիշեմ, իրենց հա
րստահարութեանց քաւութեանը հա
մար՝ մինչև երկու հարիւր լիւրայի գու
մարներ կը խոստանային, և երբ մեր
կողմանէ բացասական պատասխաններ
կ'ստանային, կորագլուխ եւս դառնա
լով, աւելի իրենց զայրոյթը կը կրկնա
պատկէին:

Քրդաց ողջամիտ մասը՝ իրենց հա
մակարանքով մեզ կը պատուէին: Եւ ա
նոնցմէ ոմանք մեր ըով գալով՝ իրենց
ազգին գործած անդիտական չարութ
թեանցը համար անկեղծօրէն ցաւակ
ցութիւններ կը յայտնէին, և կառավա
րութեան անապրեթութիւնը միշտ կը մե
ղադրէին:

Նստ անդամ իմ անունս, իմ դոր
ծեալ, իրենց սիրոյ աւարկայ ընելով,

աշուղական տաղերու մէջ՝ զանազան
փաղաքական մակդիրներով օրհնապաշ
տեղեր կը մեծարէին:

Գիտեմ, խմբադասութեամբ՝ երկար
եղաւ յօդուածս: Բայց տեղեկագրին
քննադատութեան առաջին մէկ տասնե
րորդը չկատարուեցաւ:

Կը խոստանամ որքո՞նք անցիմ:

Փանք մեր Ազգային ժողովոյն:

Մինչև այսօր՝ մեզի ոչ մէկ անուն
մը հրաւէր եկաւ:

Ամիս մը յառաջ, Երեւանի ժողովը
խնդիրը Յարաբերական դիւանին առեւ
ելով՝ Խրատուութեան դիւանին յույս:

Չեմ գիտեր թէ՛ խնդիրը վաղն Ընդհ
ժողովոյ պիտի ներկայանայ, թէ՛ ոչ:

Միայն սա՛ կ'ըսեմ որ, իմ դատաս
տանիս քննութիւնը՝ հարկ չկար չարաթ
ներով երկարաձգելու: Մէկ օրուան մէջ
կարելի էր ամեն բան յայտնուիլ: Բա
ւական է որ Ազգային ժողովը գործնա
կան և դիւրին չափով մը դժէ:

Քննութիւնը եթէ ուշանայ, Տիգրա
նակերտի վիճակը խիստ տխուր պատ
կեր մը պիտի ներկայացնէ:

Արդէն տեղայն բոլոր Ազգային վար
ժարանները պաշտօնապէս փախուած են:

Գեւ բանտէն նոր ազատուեցան ան
մեղները՝ շնորհիւ Ամեն Սրբազան Պատ
րիարք Հոր:

Ժողովրդեան մեծ մաս մը՝ իրենց
մայրենի եկեղեցւոյ գրկէն հեռանալու
վրայ են:

Ազգը՝ զիս զրկէ թէ չ'ըրկէ, հոգ չէ,
զոնէ այսպիսի փառնաւոր ժամանակի
մը մէջ վրձնալը թափուր չ'իտղելու հա
մար սոսժամանակեայ մէկը փութայ
զրկելու:

Մեզ է վիճակի ժողովրդին:

Գոցցես բաւական չէին իր կրած
թշուառութիւնները, բաւական չէին ան
թիւ հարստահարութիւնները, այսօր ու
ազգային կրթարանները փակեալ, ման
կըտին խեղճ ու կրակ փողոցները կը
թափառի . . .

Այս կէտը՝ յատկապէս վաղուան Ընդ
հանուր ժողովոյ ուղադրութեան յանձ
նարարելով, Միամ աղօթարար Ազգի
Փիւլիս Եպիս. Ս. Նաճարեանց

1 Նոյ. 1879
Կ. Պոլիս

Ի Լ Ա Ն

Իսկիւնտարաւ շայիւ անպարը
իմ թիսալինտէ վաղը օրուայ պիւր սե
նէ միւտաթիւ իւր քրիստոնէական
օրան պիւր պաշտարարաւոր աւաքեա
նընքն՝ սիմ մէծախնայ երկրորդ զրու
հիսապը իւր իճարը չհերկէսի իւր
երեւոյց զրուշա թալիպի էօհատնիտէ
օրուայ թշնմի: Եւ անիւր ըստմինն պի
րինճի բէնչէնպիսի կիւնիւ դարարը
գաթիսի վիրիլեճէյինտէն՝ իսթիճա
րնա թալիպ օրանէրին եհվի մեզ
քիւրտէ. Տարը՝ շուրայի ասքերիյէ
կէվիլէրի իւրն օրուշուր:

Պապը Սէրասքէրի
29 թշնմի էվիլէ 1879

ԻՃՐԱ, ՃԷՄԻԷԹԻ ԹԱՐԱՅՈՒՆՏԱՆ
ԿԷԼԷՆ ԻԼԱՆ

Միւրիւր վէ Օհաննէսին Նիգօդ
Սարգիս Սեղբոսեան վէ Շիրինեան
զիմմէթինտէ պա իլամը Թիճարէթ
մահրիւմիւնտէն ալաճաղը օրան մէ
պալիդ մուգապիլինտէ տայինի միւ
մայիլէյս եհատնտէ մէհրուսն պուրու
նան վէ Քիւրուլթի թաճիթը հիւքմէ
ալընան պիւրի ալթմիշ պին վէ տիկէ
րի իւշ պին Փրանք իդրամիլէ գա
զանան իւրի դըթա շըմէնտփէր սե
նէտալթը, Պօրտա գոմիւնէրլիյի մա
րիթէթլիլէ Քիւրուլթի օրուաճաղըն
տան, թալիպ օրանը թարիլի ի
լանտան օն կիւնէ դատար Պօրտա
գոմիւնէրլիյինէ միւրաճալթ կլիլէմէ
լէրի իլան օրուշուր:

Թըշնմի էվիլէ 23

